תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות [1]וחשקת אע"פ [א]שאינה נאה בה ולא בה ובחברתה ולקחת ליקוחין יש לך בה לך לאשה שלא יקח שתי נשים אחת לו ואחת לאביו אחת לו ואחת לבנו [2]והבאתה מלמד שלא ילחצנה במלחמה: [א]ת"ר [3]אם אמר יאמר [ב]עד שיאמר וישנה אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי עד שיאמר בשעת יציאה אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר העבד [ג]עד שיאמר כשהוא עבד אמר מר אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי מאי איריא מלא אצא חפשי תיפוק ליה דבעינן אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וליכא ותו אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר העבד אטו סוף שש לאו עבד הוא אמר רבא [ג](מאי בתחילת שש) [ג]בתחילת פרוטה אחרונה [ד](ומאי בסוף שש) בסוף פרוטה אחרונה: [ה]ת"ר [ד]לו אשה ובנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר [4]כי אהבך ואת ביתך לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע שנאמר כי אהבך הוא חולה ורבו אינו חולה אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך רבו חולה והוא אינו חולה אינו נרצע שנאמר עמך בעי רב ביבי בר אביי שניהם חולין מאי עמך בעינן והא איכא או דילמא כי טוב לו עמך בעינן [ה]והא ליכא תיקו: [ו]ת"ר כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי תבן מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו [ז]ת"ר [5]ויצא מעמך הוא ובניו עמו א"ר שמעון אם הוא נמכר בניו [ח]ובנותיו מי נמכרים [י]מכאן שרבו חייב במזונות בניו [ט]כיוצא בדבר אתה אומר אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו א"ר שמעון אם הוא נמכר אשתו מי נמכרה [י]מכאן שרבו חייב במזונות אשתו וצריכא דאי אשמועינן בניו משום דלא בני מיעבד ומיכל נינהו אבל אשתו דבת מיכל ומיעבד היא אימא תעביד ותיכול ואי אשמעינן אשתו דלאו דירכה [י]להדורי אבל בניו דדירכייהו להדורי אימא לא צריכא ת"ר

אילו

תמותות. אמורטיי"ש: **וחשקת.** בחשקו תלה הכתוב ואפי' אינה נאה: **ולא בה ובחברתה.** שלא יקח שתים: **ליקוחין יש לך בה.** קידושין תופסין ואע"פ [י] שהיתה עובדת כוכבים שהרי אינה מתגיירת מדעתה: **לך ולא לאחרים.** שלא יקחנה לצורך אחרים כגון אביו: **שלא ילחצנה במלחמה.** לבא עליה: ה"ג להאי ברייתא בספרי בפ' ראה אנכי **ואם אמר יאמר עד שיאמר וישנה אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי עד שיאמר בשעת יציאה אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד.** והכי פירושה אמר ושנה שתי האמירות בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אלא משמע סמוך ליציאה אמר שתי פעמים בסוף שש כו' עד שיאמר כשהוא עבד: ה"ג **אמר מר אמר בתחילת שש כו' מאי איריא מלא אלא חפשי תיפוק ליה דבעינן כו' ותו אמר בסוף ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנא' העבד אטו סוף שש לאו עבד הוא.** והכי פירושה אמר בתחילת שש כו' קס"ד תחילת שש ממש תיפוק ליה דבעינן אהבתי את אשתי ואת בני ועדיין בתחילת שש אין לו אשה ובנים שלא מסרו לו עדיין שפחה כנענית: **אטו סוף שש לאו עבד הוא.** יום אחרון נקרא סוף שש וכל היום הוא [ל] עבד: ה"ג **אמר רבא בתחילת פרוטה אחרונה בסוף פרוטה אחרונה.** ול"ג לא קשיא ול"ג כאן. והכי פירושו כל תחילת שש דקתני כשמגיע להתחיל [מ] לסוף פרוטה אחרונה לפי חשבון [נ] גרעונה שעדיין עליו שוה פרוטה דהוי דמי עבד וכל סוף שש [א] [ס] (פרוטה אחרונה) מאחר שהתחיל בה נקרא סוף דלאו עבד הוא דאין עליו שוה פרוטה וה"ק אמר בתחילת שש קודם פרוטה אחרונה דכבר יש לו אשה ובנים ולא בסוף שש לאחר שהתחיל פרוטה אחרונה אינו נרצע ואפי' אמר ושנה דכתיב לא אלא חפשי סמוך ליציאה וכל זמן שיש עליו פרוטה שלימה לאו סמוך ליציאה הוא אי אמר ושנה בסוף פרוטה אחרונה ולא אמר בתחילת פרוטה אחרונה אינו נרצע שנאמר אם יאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד. ובלשון אחרת גירסא זו בפי כל ואיני יכול להעמידה שהרבה תשובות בה וזה הלשון אמר יאמר עד שיאמר וישנה העבד עד שיאמר כשהוא עבד אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר לא אלא חפשי והכי פירושו אמר בתחילת שש פעם אחת ולא חזר ואמר בסוף שש אינו נרצע דבעינן אמר יאמר שתי אמירות אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר לא אלא חפשי וזה כבר יצא השתא קשיא לי טובא הא נמי תיפוק לי מאמר יאמר דהא לא אמר ושנה ואם באת לפרש אמר בסוף שש שתי פעמים א"כ לא דמיא לרישא דאי אומר בתחילת שש שתי פעמים מנא ליה דאינו נרצע ועוד מה לי דשבקיה לדרשה קמייתא דדריש העבד עד שיאמר כשהוא עבד ונקיט ליה קרא אחרינא מלא אלא והרי כבר יצא תיפוק ליה מהעבד: **לו אשה ובנים.** שפחה כנענית שנמסרה לו וילדה לו: **כי טוב לו.** פרט לחולה: **הוא ובניו עמו.** על כרחיך בבני ישראלית דאי בבני כנענית האשה וילדיה כתיב (שמות כא ע): **דלאו בני מיעבד ומיכל ניהו.** שקטנים הם: **לאהדורי.** לחזור על הפתחים לפי שהיא בושה:

אילו

ה"ג שלא יקחנה לאביו ולא לבנו. ול"ג שתים אחת לו ואחת לאביו או אחת לו ואחת לבנו דמאי איריא שתים אפילו אחת לאביו נמי הוי איסור דהא לך דרשינן:

שלא ילחצנה במלחמה. פי' בקונטרס לבוא עליה משמע מתוך פירושו דבמלחמה אסור לבוא עליה כל עיקר ואפילו ביאה ראשונה אינו מותר עד לאחר כל המעשים ותימה א"כ מאי קאמר לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כיון דבמלחמה אסור עד שיבא לביתו ולאחר כל המעשים היאך נתפייס יצרו בכך אכתי איכא יצר הרע במלחמה ובביתו עד ירח ימים ועוד קשה מאי קרי לה בשר תמותות כיון שנתגיירה ועוד קשה מהא דאמר בפ' ב' דסנהדרין (דף כא. [פ]) תמר בת יפת תואר היתה ולפיכך היתה מותרת לאמנון כדכתיב [צ] דבר עלי אל המלך כי לא ימנעני ממך ואם לא בא דוד על מעכה אם תמר עד לאחר כל המעשים היאך היתה מותרת לאמנון והרי אחותו מאביו היתה שהרי אם תמר לאחר כל המעשים חשובה גיורת וליקוחין יש לו בה דבשלמא אם נפרש דיפת תואר מותרת מיד שפיר (דמי) מאי דקאמרה תמר כי לא ימנעני ממך לפי שהיתה מותרת לו דאיכא למימר שנתעברה אמה במלחמה שעדיין היתה אמה עובדת כוכבים וזו אינה חשובה כבתו של דוד דאין בן הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה [ק] דולד עובדת כוכבים כמותה אבל לפירוש הקונטרס שלא בא עליה עד לאחר כל המעשים קשה כדפירשתי ונראה לר"ת דביאה ראשונה מותרת במלחמה[א] אבל ביאה שניה אסורה עד שתהא בביתו גיורת [ר] [והא דקאמר שלא ילחצנה כו' היינו להתחיל למנות ירח ימים דאין יכול לדוחקה לעשות סדר הפרשה עד שתהיה בביתו][ב] ויש מיישבים פירוש הקונטרס ולא קשה מידי מה שהקשה איך נתפייס יצרו דאיכא למימר דבטל הימנו יצר הרע כיון שיש לו פת בסלו שסופה להיות מותרת לו לאחר כל המעשים ומה שהקשה אמאי קרי לה בשר תמותות כיון שנתגיירה הא נמי לא קשה דאיכא למימר לפי שמגיירה בע"כ ואינה גיורת גמורה קרי לה בשר תמותות ומה שהקשה מתמר לא קשה דאיכא למימר דתמר לא היתה בת דוד אלא מקודם לכן היתה אמה מעוברת[ג] והא דכתיב (שמואל ב יג) כן תלבשנה בנות המלך מעילים לא משום שהיתה בתו אלא לפי שגדלה בביתו של דוד עם בנות המלך[ד] אך אין לתרץ שפיר לפירוש הקונטרס מה חילוק בין ביאה ראשונה לשניה דמחלק גמרא לעיל[ה] ומיהו אומר ר"י דבירושלמי [ש] מצינו מחלוקת אמוראים בדבר זה והכי איתא התם רב אמר לא התיר אלא ביאה ראשונה [ת] ואני אומר לא ביאה שניה ולא ראשונה הותרה אלא לאחר כל המעשים כדכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה:

כמין

מסורת הש"ס

א) ספרי פ' ראה מכילתא פ' משפטים פרשה ג פסיקתא פ' ראה, ב) [לעיל טו.], ג) רש"ל מ"ז, ד) רש"ל מ"ז, ה) ספרי פ' ראה מכילתא פ' משפטים פרשה ב, ו) ת"כ פ' בהר פרק ז פסיקתא פ' ראה ערכין ל: לעיל כ. [טו. וע"ש בתוספות], ז) ת"כ פ' בהר פרק ז מכילתא פ' משפטים פרשה א, ח) [בערוך ערך כא לא גרס ובנותיו וכן בפרש"י בחומש ליתא תיבת ובנותיו], ט) [בכת"י נוסף: ובנותיו. וכן בכל המשך הסוגיא], י) [בכת"י: לאהדורי. וכן בסמוך], כ) [התוס' רי"ד [כא: ד"ה בביאה] גורס ברש"י שהיא עו"כ. ועיין מאירי ושלנ"ל], ל) [צ"ל עבדו. (רש"ל)], מ) ["לסוף" יש למחוק. (רש"ש)], נ) [בדפו"ר: גרעונו], ס) רש"ל מ"ז, ע) [עיין לקמן סח רע"ב, וברש"י שם], פ) [ושם ד"ה דאי], צ) [ש"ב יג], ק) [לקמן סח ע"ב], ר) ת"י, ש) [מכות פ"ב ה"ו], ת) [אלו דברי רבי יוחנן. (רש"ש)],

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג אמר רבא וכו' וכל סוף שש דקתני פרוטה וכו' קודם שהתחיל פרוטה אחרונה:

* * *

מוסף רש"י

עד שיאמר כשהוא עבד. שאם לא אמר אהבתי את אדוני [וגו'] לא אצא חפשי עד שיכלו שש שניו אינו נרצע (לעיל טו.).

עין משפט נר מצוה

רכג א מיי' פ"ח מהל' מלכים הל"ג:

רכד ב ג מיי' פ"ג מהל' עבדים הל"י סמג עשין פג:

רכה ד ה מיי' שם הלי"א סמג שם:

רכו ו ז מיי' שם הל"א סמג שם:

* * *

תורה אור השלם

1. וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה: דברים כא יא
2. וַהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ: דברים כא יב
3. וְאִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי: שמות כא ה
4. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
5. וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: ויקרא כה מא

* * *

לעזי רש"י

אמורטיי"ש [אמורטידי"ש].

כמת, נטול כוחות.

* * *

מוסף תוספות

א. וא"ת א"כ מאי בשר שחוטות איכא הכא בשר נבילות הוא י"ל כיון שדעתה להתגייר תמותות שחוטות קרינא ליה. רשב"א. ב. והיינו דמפלגינן בין ביאה ראשונה לביאה שניה. ריטב"א. ועי' מהרש"א לעיל כא: תוס' ד"ה בביאה. ג. כשבאת למלחמה. תוס' סנהדרין כא. ובת עכו"ם היתה. ריטב"א. ד. היתה לבושה כמותן. שם. וקרי לה בת מלך. תוס' שם. ה. הריטב"א מתרץ. איכא למימר דביאה שנייה כבר נתקררה דעתו ואין יצרו מתגבר עליו כ"כ כשאתה אוסרו עליו. ועי' רש"י לעיל כא: ד"ה בביאה שניה.